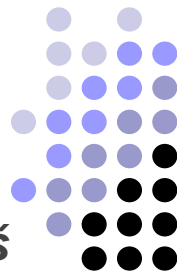

Zdravstvena zaštita vulnerabilnih grupa

implementacija i monitoring
sprovođenja zdravstvene politike

Politika i Vizija sistema zdravstvene zaštite u Srbiji, usvojeni 2002. godine kroz strateški dokument

Bolje zdravlje za sve u trećem milenijumu,

usmerena je

- **očuvanje i unapređenje zdravstvenog stanja stanovništva Srbije,**
- **poboljšanje** funkcionisanja, efikasnosti i kvaliteta **zdravstvenog sistema,**
- jačanje zdravstvenog potencijala nacije, pravičnog i **jednakog pristupa zdr. zaštiti** svim građanima i
- **unapređenje zdravstvene zaštite osetljivih populacionih grupa.**

Na osnovu utvrđenih pravaca razvoja sistema zdravstvene zaštite, formulisani su

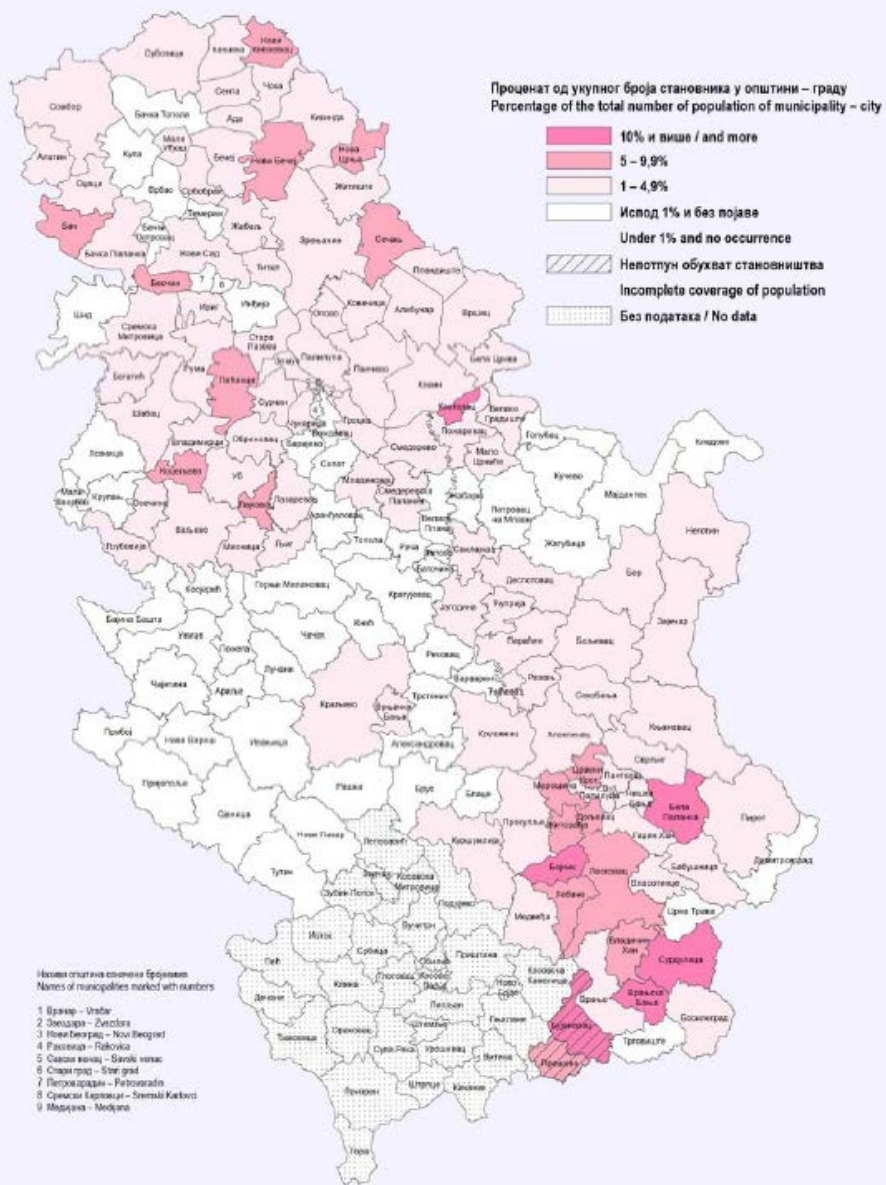
- **Zakon o zdravstvenoj zaštiti** (Sl. glasnik RS 107/2005),
- **Zakon o zdravstvenom osiguranju** (Sl. glasnik RS 107/2005)

definišu posebno osetljive kategorije stanovništva, oslobođene plaćanja doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje i participacije.

- *Strategija za smanjenje siromaštva,*
- *Nacionalni milenijumski ciljevi razvoja u Republici Srbiji,*
- *Dekada inkluzije Roma i Akcioni plan za zdr. zaštitu Roma do 2015. god.,*
  - *Strategija razvoja zdravlja mladih u Republici Srbiji,*
  - *Nacionalna strategija za borbu protiv HIV-a/ side i dr.*

Zastupljenost Roma u Srbiji, 2011. godina

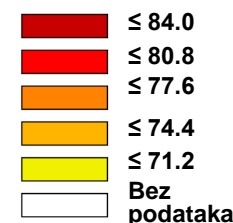
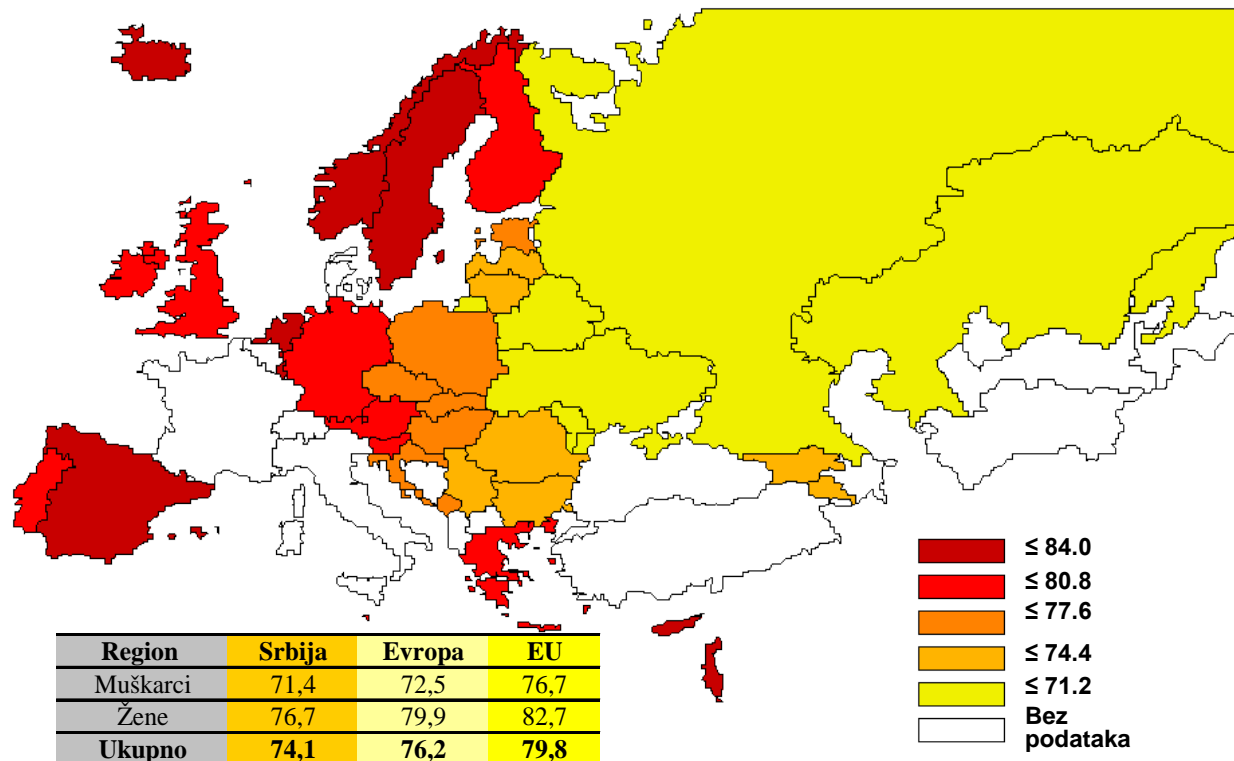
Godine	1991	2002	2011
Broj	94492	108193	147604
%	1,21	1,44	2,05

romske civilne organizacije
~ 200.000

Očekivano trajanje života na rođenju, Evropa, 2011. godina

Rang	Rang Države i regioni Evrope	Očekivano trajanje života
1	Iceland	81,9
2	Spain	81,9
3	Italy	81,9
4	Sweden	81,6
5	France	81,4
6	Cyprus	81,4
7	Norway	81,2
8	Luxembourg	81,1
9	Netherlands	81,0
10	EU members before May 2004	81,0
11	Eur-A	80,9
12	Austria	80,6
13	United Kingdom	80,6
14	Malta	80,5
15	Germany	80,4
16	Greece	80,3
17	Finland	80,2
18	Ireland	80,0
19	EU	80,1 ↓ 5,5
20	Portugal	79,6
21	Slovenia	79,5
22	Czech Republic	77,5
23	Croatia	76,4
24	European Region	76,4 ↓ 2,0
25	Poland	75,9
26	Montenegro	75,6
27	Slovakia	75,4
28	Estonia	75,3
29	EU members since 2004 or 2007	75,3
30	Hungary	74,5
31	Srbija	74,4
32	Armenia	73,9
33	Bulgaria	73,8
34	Georgia	73,8
35	Romania	73,6
36	Latvia	73,3
37	Lithuania	73,2
38	Eur-B+C	71,1
39	Belarus	70,6
40	Ukraine	69,7
41	CIS	69,5
42	Republic of Moldova	69,4
43	Kyrgyzstan	68,8
44	Russian Federation	68,8
45	Kazakhstan	68,7

Minimum - 68

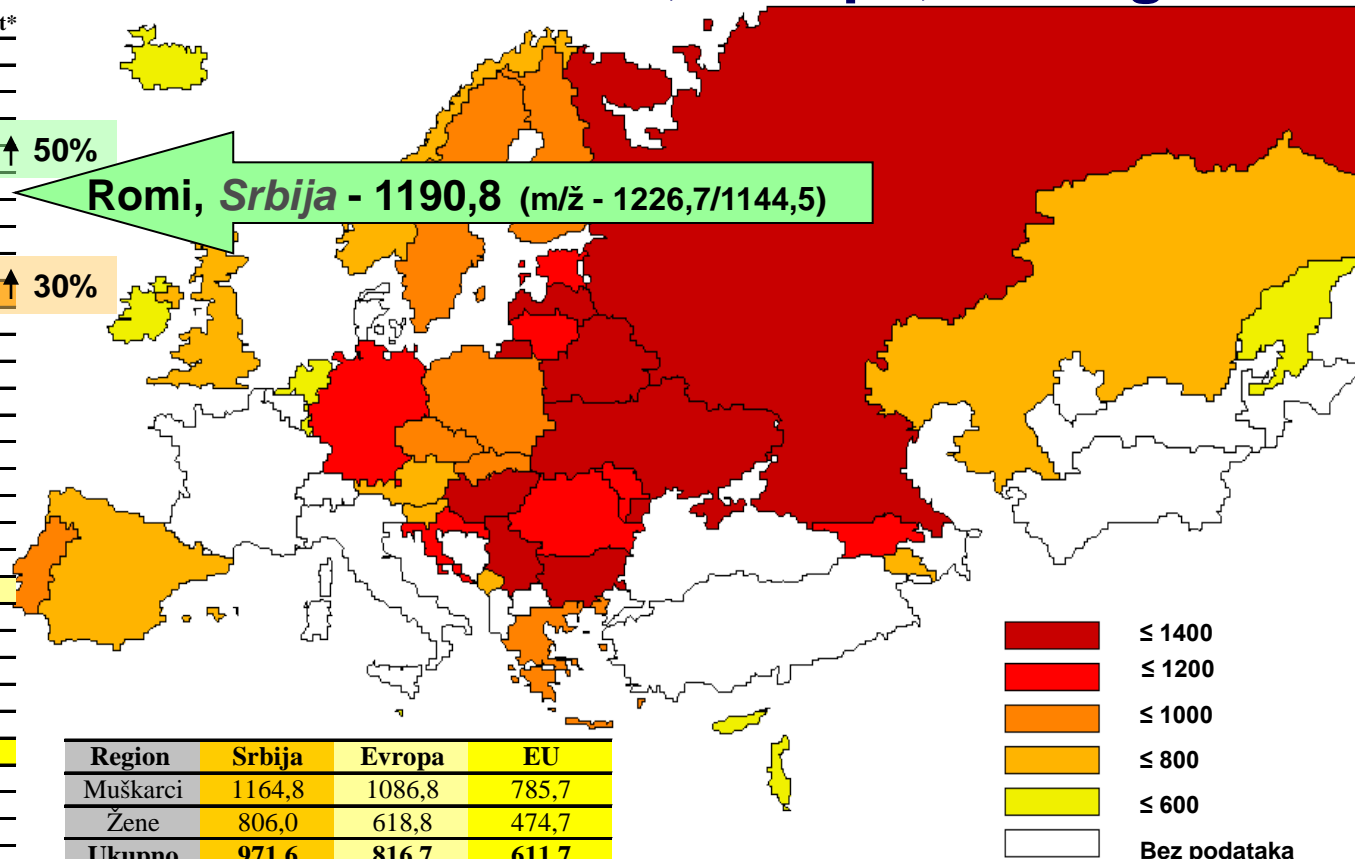
- European Region: the 53 countries in the WHO European Region;
- EU: the 27 Member States of the European Union;
- EU members before May 2004: the 15 Member States of the European Union prior to 1 May 2004;
- EU members since 2004 or 2007: the 12 new Member States of the European Union from 1 May 2004 or from 1 January 2007;
- CIS: the 12 countries of Commonwealth of Independent States;
- CARK: the central Asian republics (Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan) and Kazakhstan;
- Eur-A: 27 countries in the WHO European Region with very low child and adult mortality (Andorra, Austria, Belgium, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Iceland, Ireland, Israel, Italy, Luxembourg, Malta, Monaco, the Netherlands, Norway, Portugal, San Marino, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, United Kingdom) (See The world health report 2004. Changing history (Geneva, World Health Organization, 2004 (<http://www.who.int/whr/2004/en/>)) for methods and criteria.);
- Eur-B+C: 26 countries in the WHO European Region with higher levels of mortality (Albania, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Estonia, Georgia, Hungary, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Montenegro, Poland, Republic of Moldova, Romania, Russian Federation, Serbia, Slovakia, Tajikistan, TFYR Macedonia, Turkey, Turkmenistan, Ukraine) (See The world health report 2004. Changing history (Geneva, World Health Organization, 2004 (<http://www.who.int/whr/2004/en/>)) for methods and criteria.).

Romi, Srbija - 62,2 (m/ž - 61,8/64,2)

Izvor: European mortality database - MDB, WHO, 2012; <http://data.euro.who.int/hfad/>

Stope mortaliteta od svih uzroka smrti, Evropa, 2011. godina

Rang	Rang Države i regioni Evrope	Mortalitet*
1	Republic of Moldova	1261,0
2	Russian Federation	1241,6
3	Kazakhstan	1239,6
4	Ukraine	1204,2
5	Kyrgyzstan	1202,5
6	CIS	1200,0
7	Belarus	1160,8
8	Eur-B+C	1114,7
9	Armenia	1045,1
10	Srbija	971,6
11	Bulgaria	964,7
12	Lithuania	963,2
13	Romania	959,5
14	Latvia	951,8
15	Hungary	914,9
16	Georgia	894,4
17	Slovakia	860,3
18	EU members since 2004 or 2007	860,0
19	Montenegro	846,2
20	Estonia	839,5
21	European Region	816,7
22	Croatia	813,1
23	Poland	809,7
24	Czech Republic	743,9
25	Slovenia	625,1
26	Portugal	611,9
27	EU	611,7
28	Ireland	591,1
29	Finland	579,9
30	Greece	577,2
31	Germany	575,9
32	Malta	570,6
33	Austria	563,1
34	United Kingdom	562,6
35	Eur-A	552,4
36	Netherlands	549,2
37	EU members before May 2004	546,5
38	Luxembourg	544,8
39	Norway	537,0
40	Cyprus	524,7
41	France	522,5
42	Sweden	520,3
43	Iceland	507,4
44	Spain	503,7
45	Italy	502,9

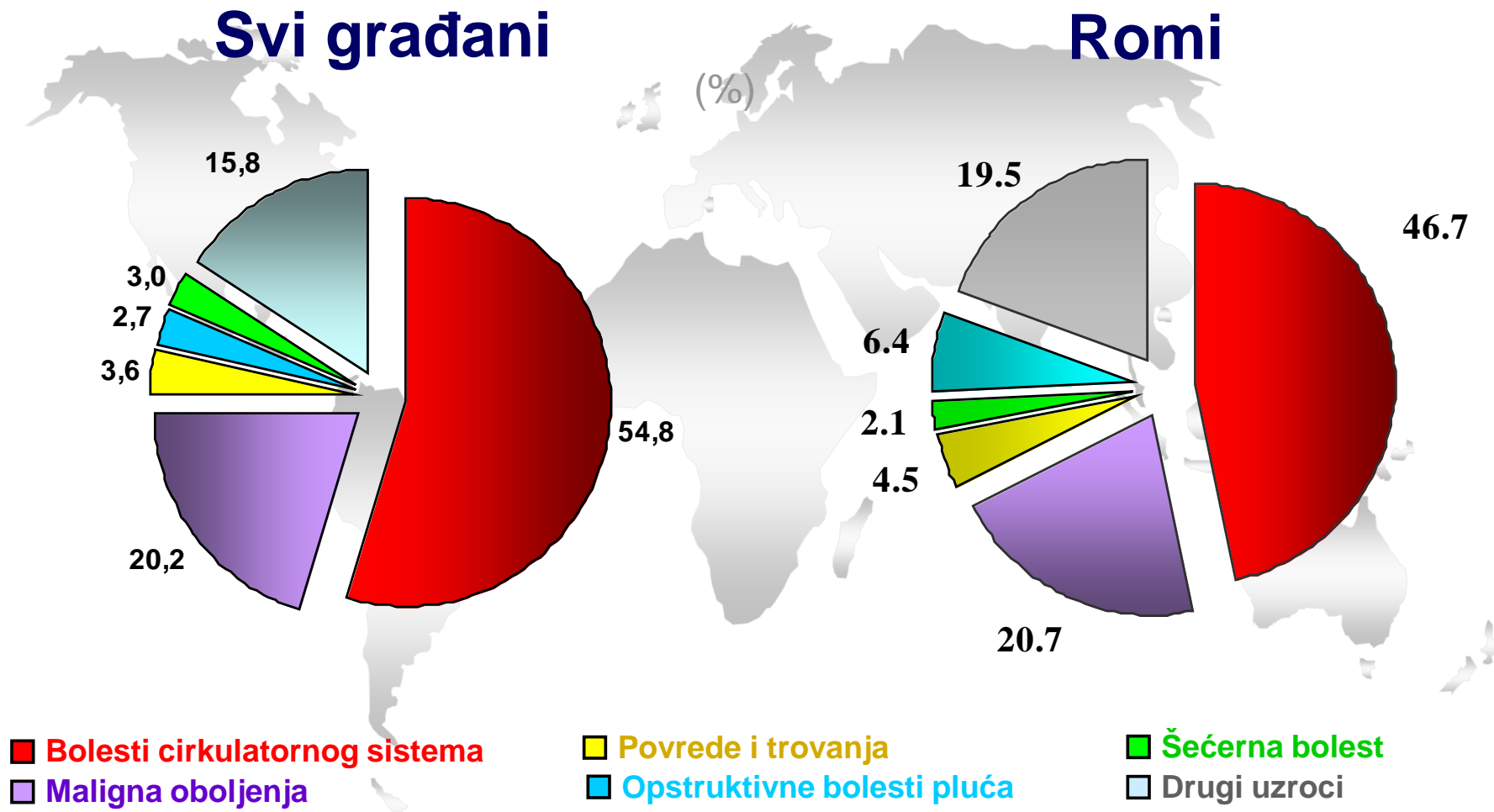

Romi, Srbija - 1190,8 (m/ž - 1226,7/1144,5)

Region	Srbija	Evropa	EU
Muškarci	1164,8	1086,8	785,7
Žene	806,0	618,8	474,7
Ukupno	971,6	816,7	611,7

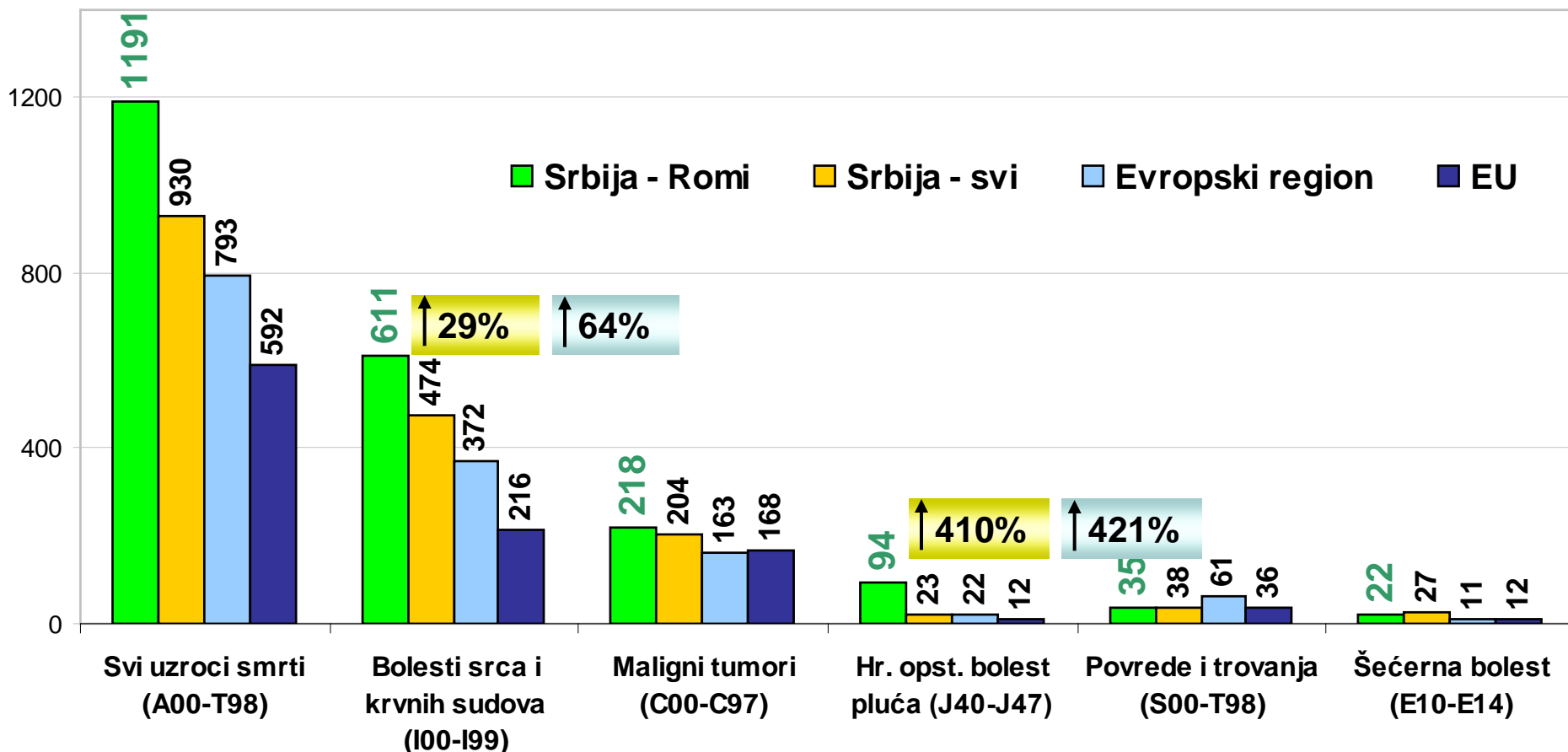
- European Region: the 53 countries in the WHO European Region;
- EU: the 27 Member States of the European Union;
- EU members before May 2004: the 15 Member States of the European Union prior to 1 May 2004;
- EU members since 2004 or 2007: the 12 new Member States of the European Union from 1 May 2004 or from 1 January 2007;
- CIS: the 12 countries of Commonwealth of Independent States;
- CARK: the central Asian republics (Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan) and Kazakhstan;
- Eur-A: 27 countries in the WHO European Region with very low child and adult mortality (Andorra, Austria, Belgium, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Iceland, Ireland, Israel, Italy, Luxembourg, Malta, Monaco, the Netherlands, Norway, Portugal, San Marino, Slovenia, Spain, Sweden, Switzerland, United Kingdom) (See The world health report 2004. Changing history (Geneva, World Health Organization, 2004 (<http://www.who.int/whr/2004/en/>)) for methods and criteria.); -
- Eur-B+C: 26 countries in the WHO European Region with higher levels of mortality (Albania, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Estonia, Georgia, Hungary, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Montenegro, Poland, Republic of Moldova, Romania, Russian Federation, Serbia, Slovakia, Tajikistan, TFYR Macedonia, Turkey, Turkmenistan, Ukraine.) (See The world health report 2004. Changing history (Geneva, World Health Organization, 2004 (<http://www.who.int/whr/2004/en/>)) for methods and criteria.).

Struktura umiranja od vodećih oboljenja, Romi i svi građani, Srbija, 2011. godina

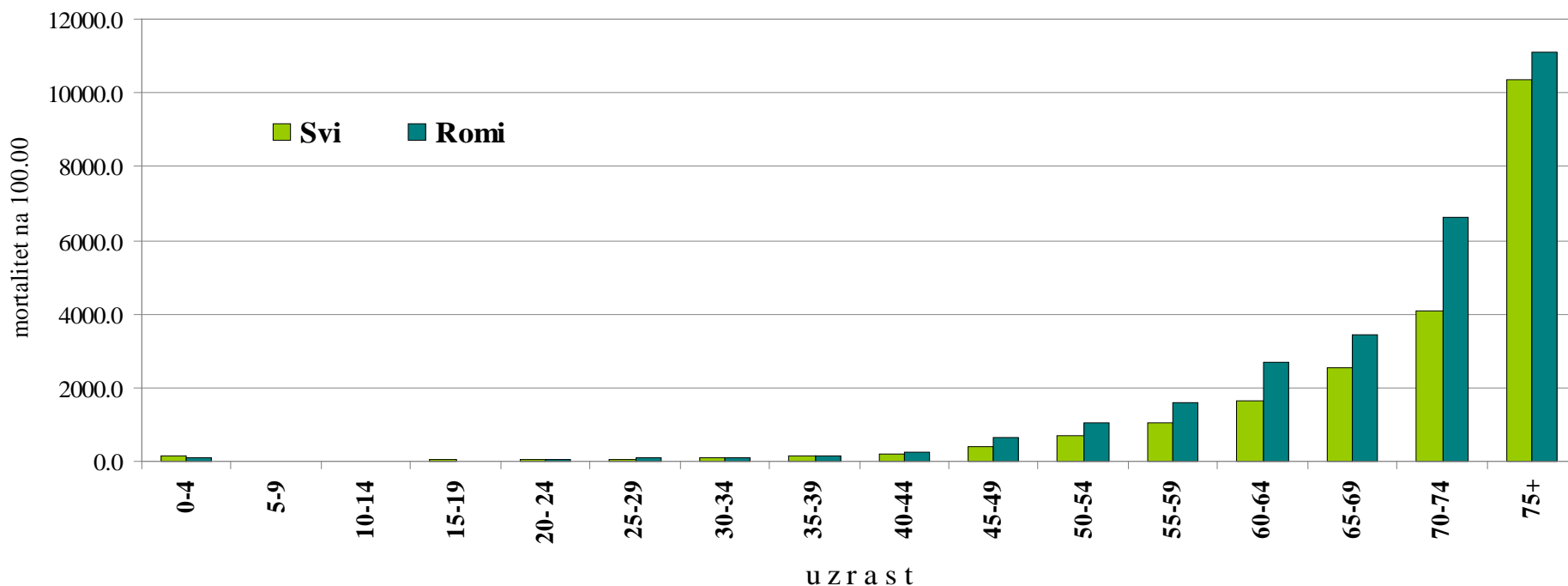

Stope mortaliteta od vodećih oboljenja, Romi, svi stanovnici u Srbiji i Evropi , 2011. godina

Uzrasno specifične stope mortaliteta od svih uzroka smrti, Romi i svi građani, Srbija, 2011. godina

Istraživanja zdravstvenog stanja Roma u Srbiji

- **Istraživanje o dostupnosti zdravstvene službe romskom stanovništvu** – Effective Coverage of PHC Services for the Roma in Serbia (2009)
- **Istraživanja višestrukih pokazatelja stanja i položaja dece i žena I, II i III, IV - MICS** (1996, 2000, 2005, 2010)
- **Studija o životnom standardu stanovnika Srbije – LSMS** (2002, 2003, 2007)
- **Socijalna ugroženost Roma, izbeglica i interno raseljenih lica** (2006)
- **Istraživanja među populacijama pod povećanim rizikom od HIV-a** (2010, 2011, 2012)
- **Samostalna istraživanja civilnih romskih organizacija o zdravlju Roma** (publikovanih u njihovim biltenima)

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

I n d i k a t o r		R. Srbija	Romska naselja	vrednost
STANOVANJE	Korišćenje čvrstih goriva u domaćinstvu	31,6	75,5	%
VODA I SANITACIJE	Korišćenje poboljšanih izvora pijaće vode (vodovod, javna česma...)	99,5	99,7	%
	Korišćenje poboljšanih sanirarnih prostorija (nužnik na isp. vodom...)	97,8	85,0	%
	Higijensko uklanjanje dečijih fekalija	25,7	13,4	%
RAZVOJ DETETA	Podrška odraslih pri učenju	95,2	67,2	%
	Dečije knjige	75,9	23,1	%
	Pohađanje obrazovanja u ranom detinjstvu	43,8	8,2	%
OBRAZOVANJE	Stopa pismenosti mladih (15-24 godine)	99,4	77,1	%
	Spremnost za školu	97,2	78,0	%
	Neto stopa završavanja osnovne škole	92,0	35,0	%
	Neto stopa pohađanja srednje škole (korigovano)	89,4	19,4	%

U odnosu na prosek u Srbiji:

- romska domaćinstva češće koriste čvrsta goriva,
- ređe poseduju poboljšane uslove sanitacije, a
- deca Roma imaju manju podršku odraslih pri učenju,
- lošije su spremna za školu i
- ređe završavaju osnovnu i srednju školu

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

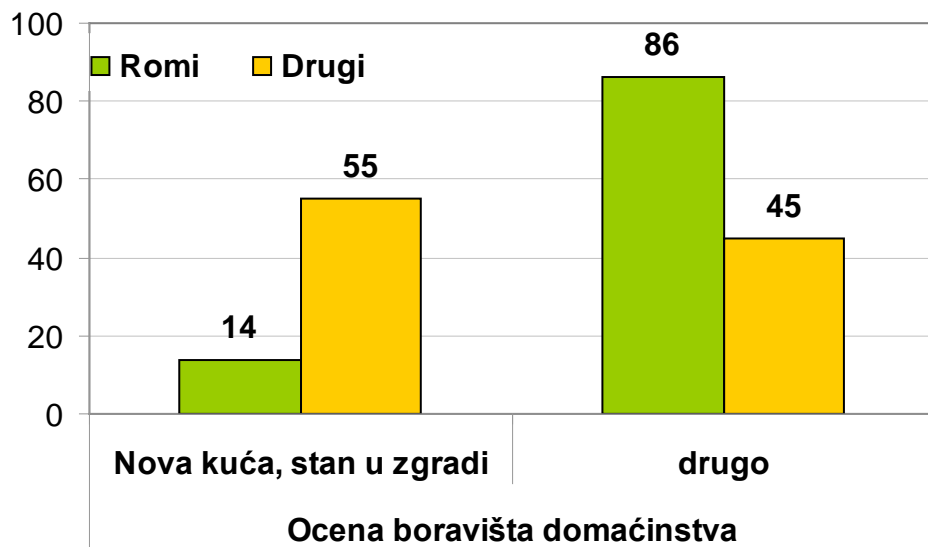
I n d i k a t o r		R. Srbija	Romska naselja	vrednost
ZAŠTITA DETETA	Brak pre 15. godine (žene starosti 15-49)	0,8	16,2	%
	Mladi koji su u (van)bračnoj zajednici - žene (15-19 godina)	5,2	44,3	%
	Mladi koji su u (van)bračnoj zajednici - muškarci (15-19 godina)	1,2	19,0	%
NASILJE U PORODICI	Stavovi prema nasilju u porodici - žene starosti 15-49	2,9	20,1	%
PRISTUP MAS. MEDIJIMA I KORIŠĆENJE INF. TEHNOLOGIJA	Pristup masovnim medijima - žene starosti 15-49 godina	57,6	19,0	%
I KORIŠĆENJE INF. TEHNOLOGIJA	Korišćenje računara među mladima (15-24 godina)	92,1	51,1	%
	Korišćenje interneta među mladima (15-24 godina)	85,5	38,8	%
ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM	Zadovoljstvo životom među mladima (15-24 godina)	67,5	55,9	%
ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM	Sreća među mladima (15-24 godina)	92,8	87,0	%
	Percepcija boljeg života među mladima (15-24 godina)	39,7	25,9	%

U odnosu na sve stanovnike u Srbiji:

- romska deca češće stupaju u brak pre 15. godine,
- mladi Romi imaju slabiji pristup mas. medijima i IT,
- manje su zadovoljni životom, a
- porodice su im tolerantnije na nasilje.

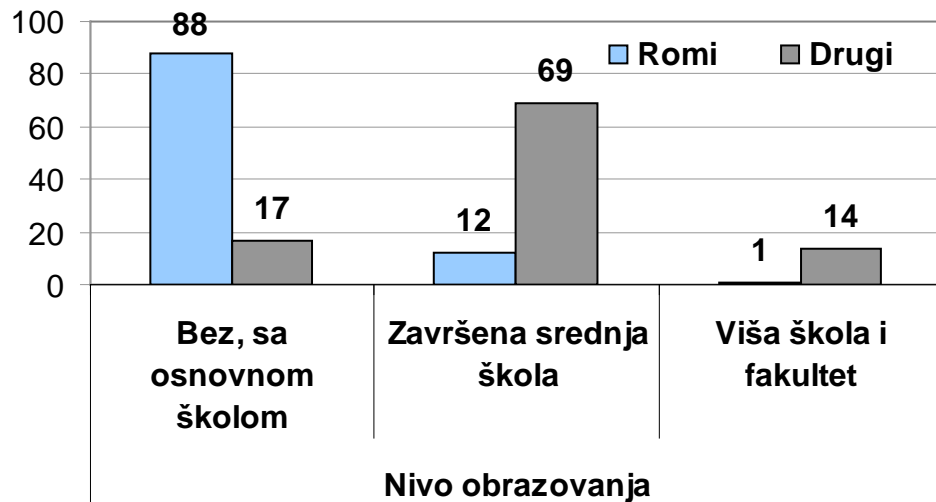

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

Socijalno - ekonomski status Roma

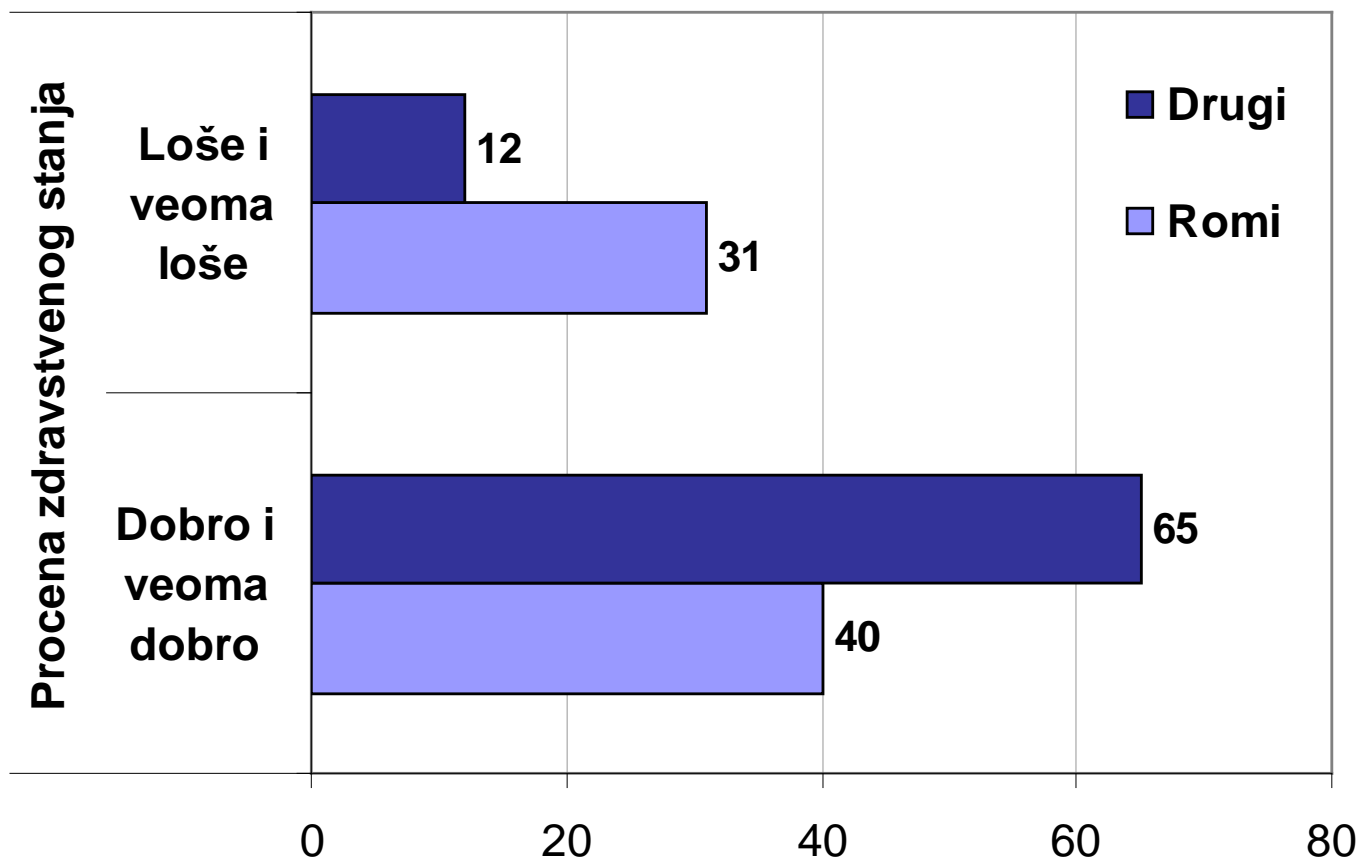
- Značajno lošiji uslovi stanovanja

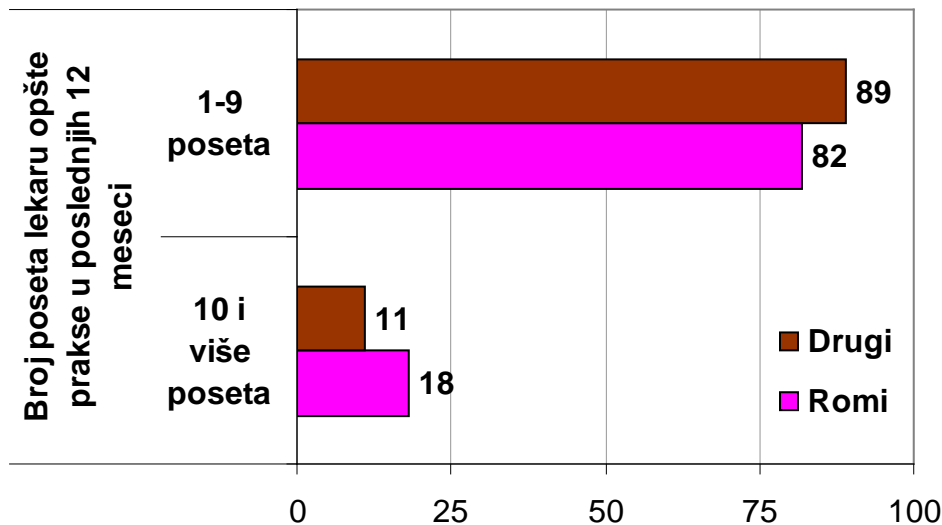
- Značajno slabije obrazovanje

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

Zdravstveno stanje Roma - Značajno lošije procenjuju sopstveno zdravlje

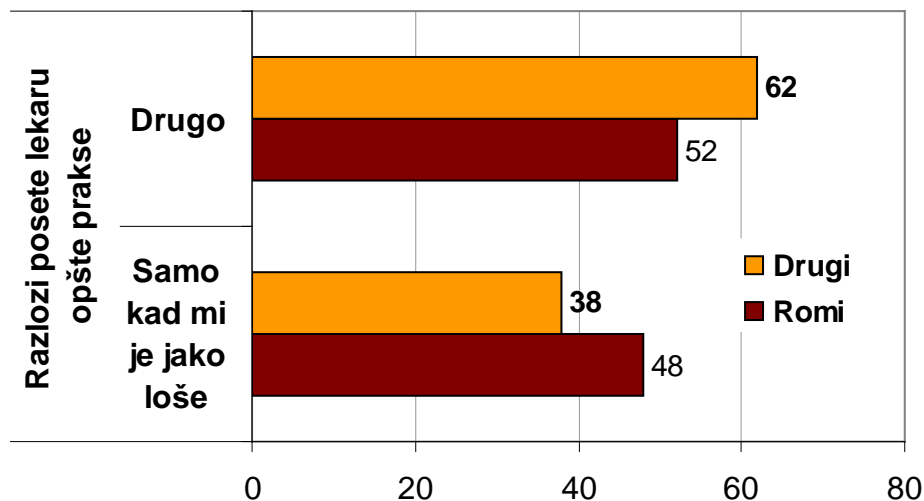

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

Korišćenje zdravstvene zaštite Roma

- Češće koriste usluge PZZ

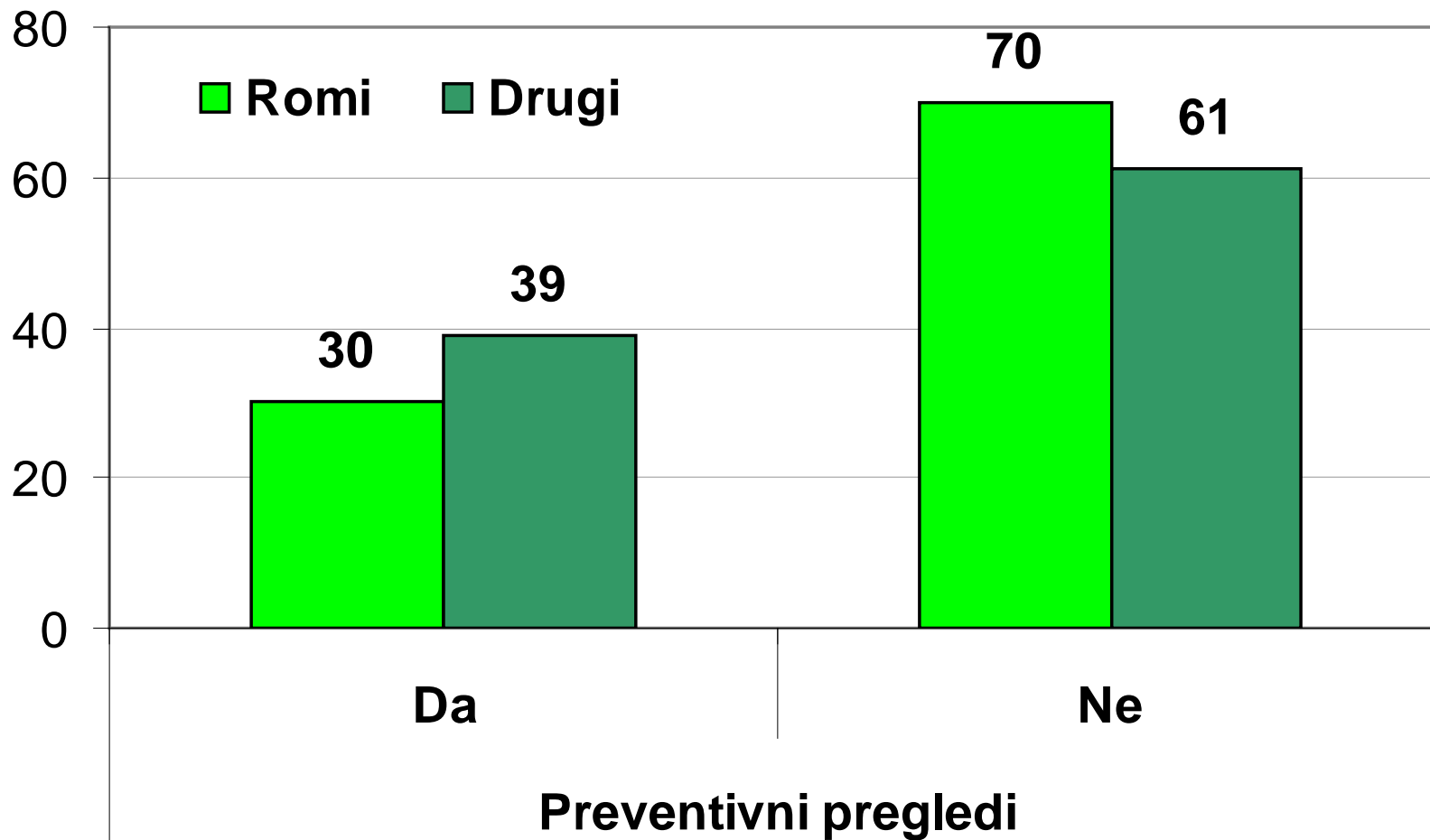

- Koriste usluge doma zdravlja samo kad je preko potrebna

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

Korišćenje zdravstvene zaštite Roma

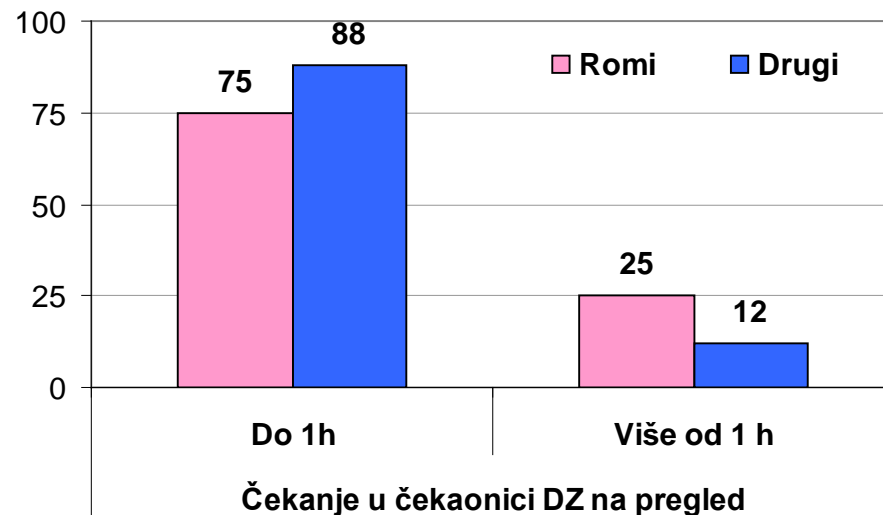
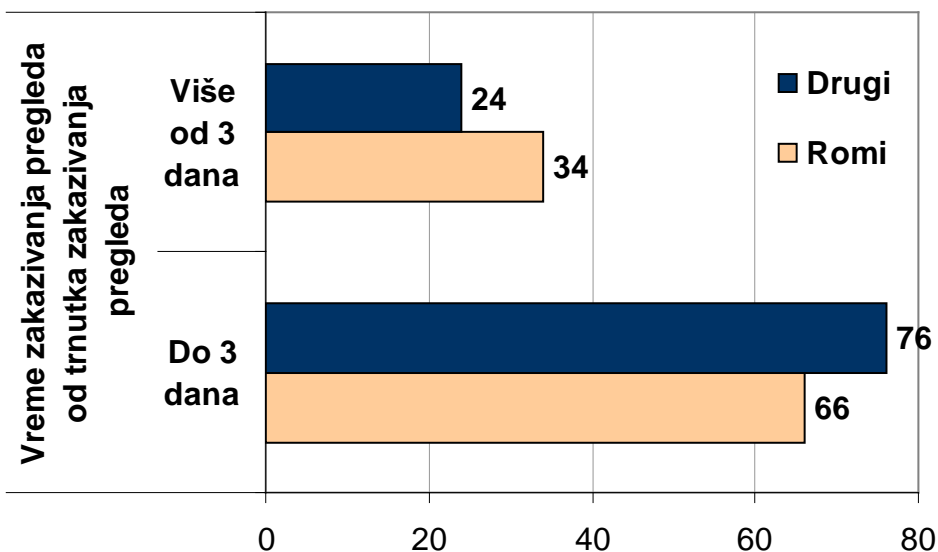
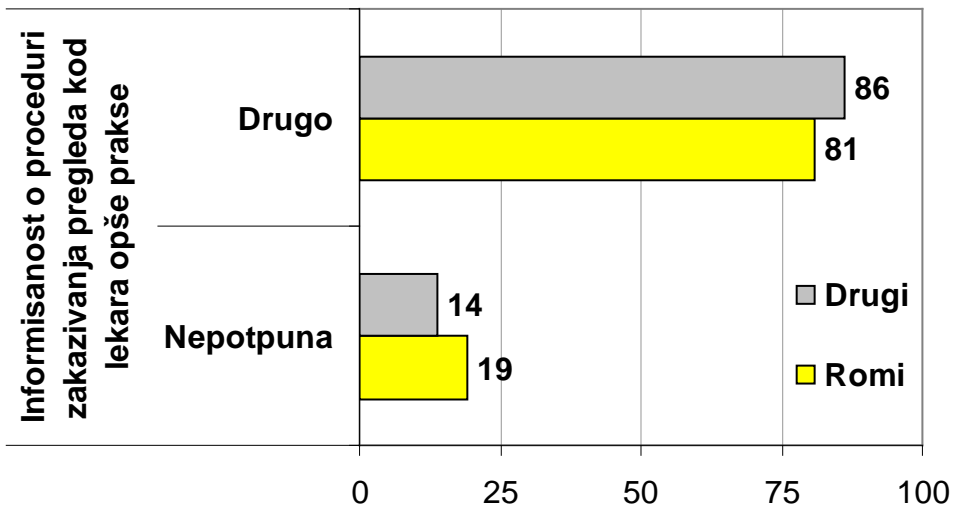
- Redje koriste preventivne usluge PZZ

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

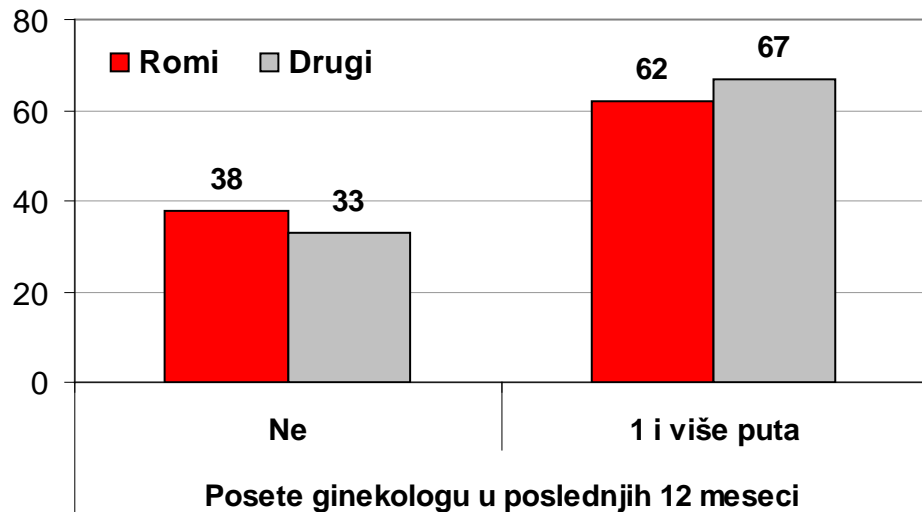
Dostupnost i pristupačnost PZZ Roma

-Nedovoljno poznata pravila korišćenja

- PZZ slabije pristupačna

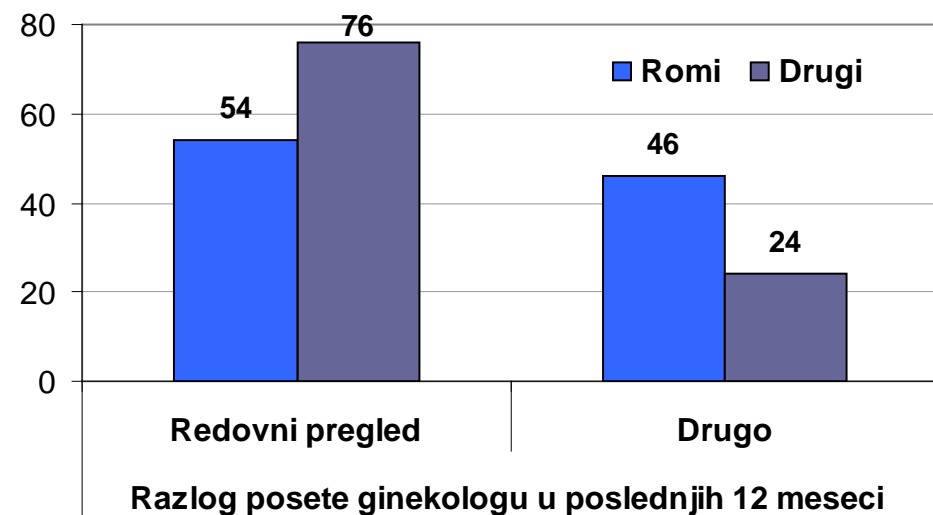

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

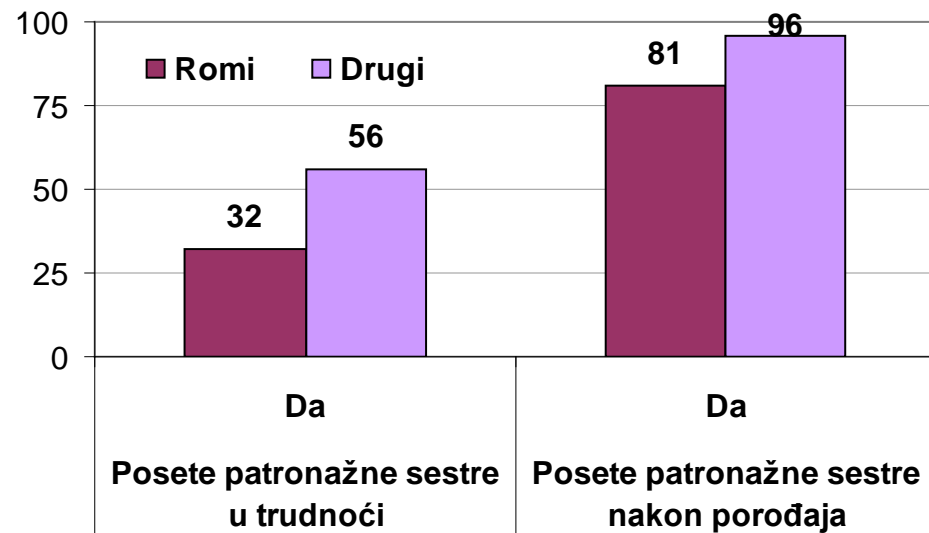

Korišćenje zdravstvene zaštite Roma

-Rede koriste usluge ginekologa

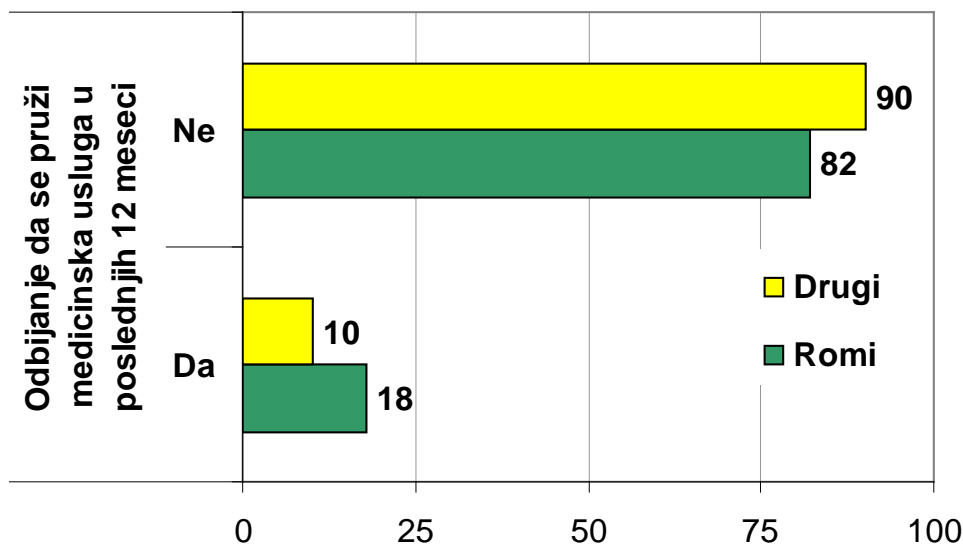
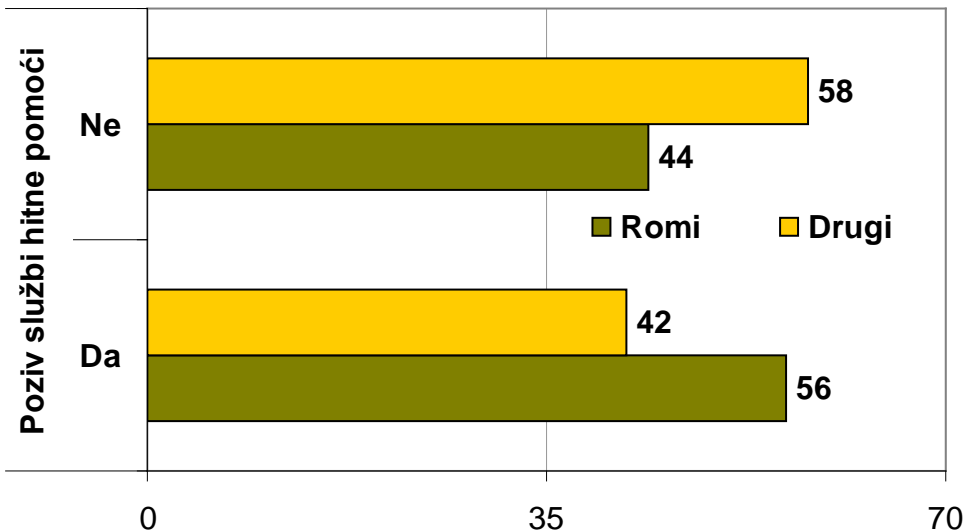
- Rede patronažne posete

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

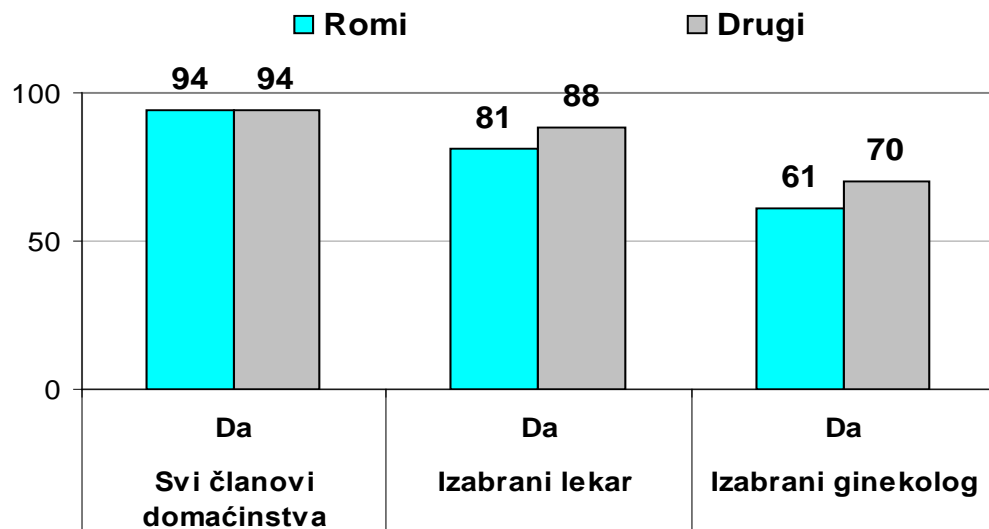
Dostupnost i pristupačnost PZZ Roma

-Češće zovu SHMP

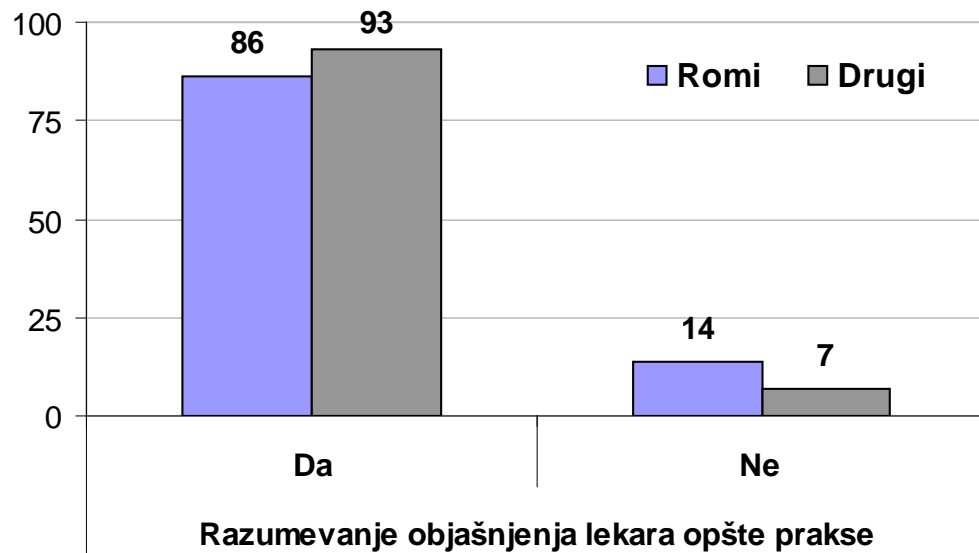
- SHMP ih češće i odbija

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

Prava romskih pacijenata

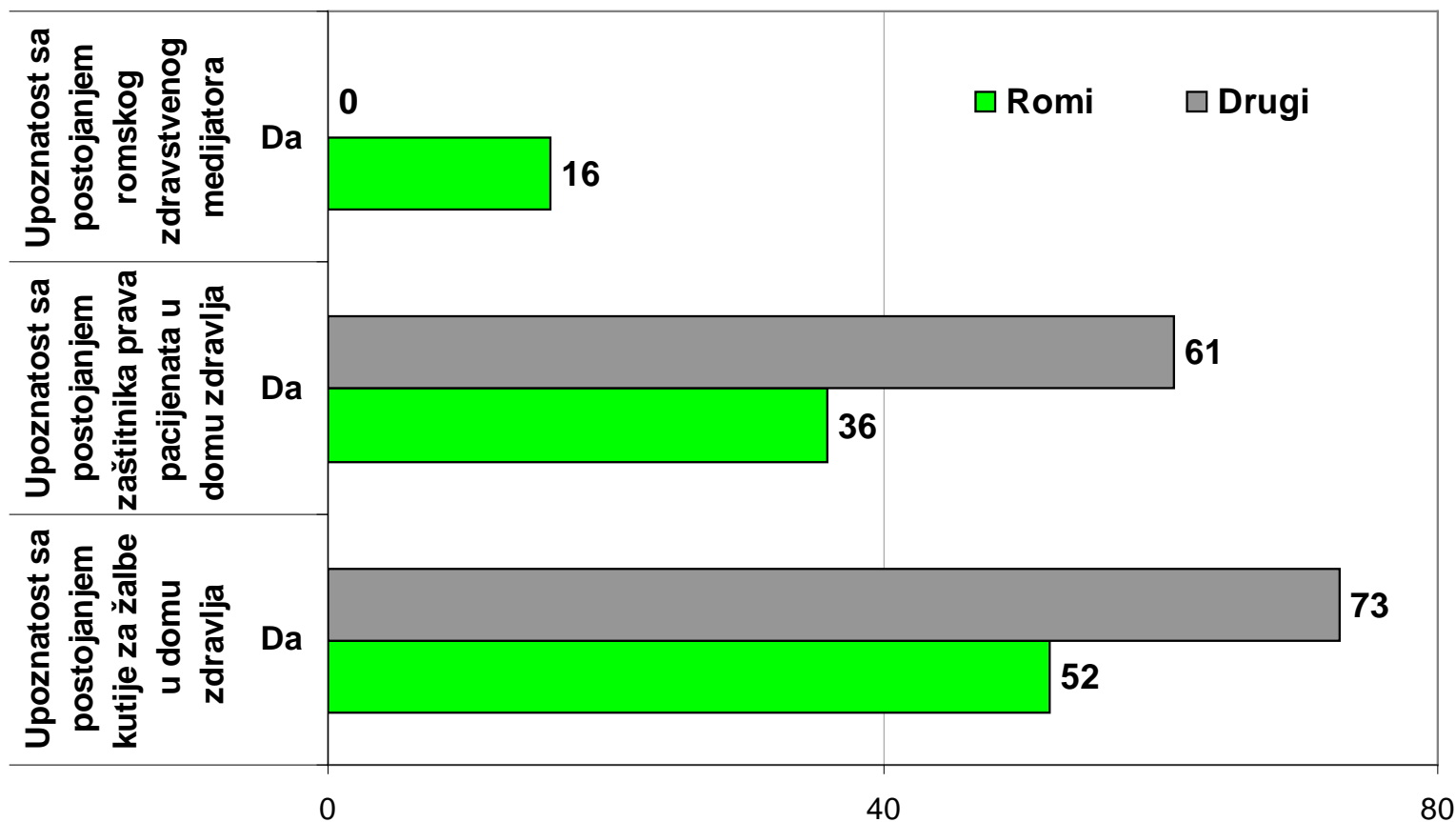
- *Ređe biraju svog lekara/ginekologa*

- *Dobijaju objašnjenja, koja nedovoljno razumeju*

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

Prava romskih pacijenata

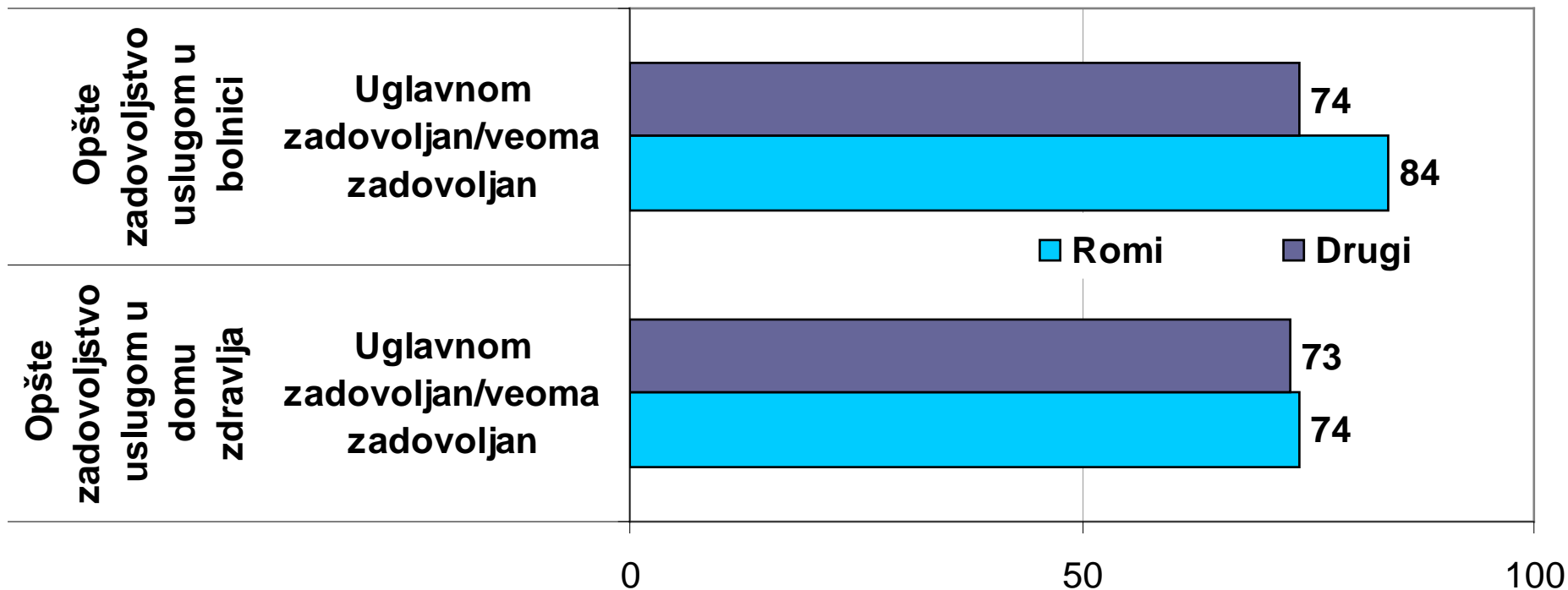

- Ne znaju za mogućnosti zaštite prava pacijenata

- Ne znaju za romske medijatore

Društvene odrednice zdravlja Roma u Srbiji

Zadovoljstvo uslugama zdravstvene zaštite

- Romi zadovoljniji ukupnim zdr. uslugama na svim nivoima zdr. zaštite

Individualne odrednice zdravlja Roma u Srbiji

I n d i k a t o r		R. Srbija	Romska naselja	vrednost
SMRTNOST DECE	Stopa smrtnosti dece mlađe od pet godina	7,1	15,0	na 1000
	Stopa smrtnosti odojčadi	6,3	14,0	na 1000
ISHRANA	Prevalencija umerene i teške pothranjenosti (-2SD)	1,6	6,6	%
	Dobijanje najmanje dva mlečna obroka (deca koja se ne doje)	89,1	59,8	%
	Živorožena deca sa malom telesnom težinom	4,8	10,2	%
REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE	Stopa rađanja adolescentkinja	23,9	158,5	na 1000
ZDRAVLJE	Rano rađanje	3,3	31,3	na 1000
	Porođaj obavljen carskim rezom	24,6	13,6	%
HIV/SIDA SEKSUALNO PONAŠANJE	Sveobuhvatno znanje mladih (15-24 godine) o načinima prenošenja HIV virusa	50,8	12,0	%
	Žene starosti 15-49 godina koje znaju gde mogu da se testiraju na HIV	74,1	29,4	%
	Mladi muškarci (15-24) koji su imali seksualne odnose pre navršene 15. godine	4,2	13,3	%
	Mlade žene (15-24) koji su imali seksualne odnose pre navršene 15. godine	1,7	14,4	%
	Mladi muškarci (15-24) koji su uvek koriste kondom sa partnerom koji nije stalan	77,1	37,0	%
	Mlade žene (15-24) koji su uvek koriste kondom sa partnerom koji nije stalan	80,0	51,2	%

U odnosu na sve stanovnike u Srbiji:

- romska deca imaju duplo više stope smrtnosti,
- neuhranjenija su i više zaostaju u rastu,
- stopa rađanja među romskim adolescentkinjama je višestruko viša u odnosu na njihove vršnjakinje, a
- mladi Romi poseduju manje znanja o HIV/SIDI.

Nova evropska strategija "Zdravlje 2020", nalaže unapređenje zdravlja stanovništva Evrope, širenje zdravstvenih kapaciteta i poboljšanje usluga.

Razvoj ovih novih politika i strategija će se u narednom periodu usmeriti na smanjivanje socijalno-ekonomskih nejednakosti u zdravlju.

Prioriteti će se fokusirati na

- **socijalno-ekonomske odrednice zdravlja**

(dohodak, zaposlenost, obrazovanje i stambenu obezbeđenost),

- **na društveno ranjive grupe i**

- **unapređenje zdr. informacionog sistema,**

kako bi se bolje razumele nejednakosti u zdravlju i uspostavili efikasno praćenje i procena uticaja preduzetih intervencija za njihovo smanjenje.

U planiranju, sprovođenju i unapređenju zdravstvene zaštite Roma, težište aktivnosti treba usmeriti na

- usklađivanje odgovarajućih propisa i drugih dokumenata u cilju otklanjanja prepreka u ostvarivanju zdravstvene zaštite;**
- sprovođenje aktivne politike promovisanja zdravlja fokusiranu na odlaske u romsku zajednicu;**
- mobilizaciju zdravstvene službe za adekvatan odgovor na zdravstvene potrebe Roma kao vulnerabilne grupe;**
- specifične programske aktivnosti prioritarno fokusirane na prevenciju bolesti;**
- edukaciju Roma i zdravstvenih radnika o pravima i zaštiti prava u oblasti zdravlja;**

U planiranju, sprovođenju i unapređenju zdravstvene zaštite Roma, težište aktivnosti treba usmeriti na

- koordinisano sprovođenje integrisanih, partnerskih programa na nacionalnom nivou, prilagođenih potreba Roma;**
- obezbeđenje raspoloživih izvora podataka koji definišu pokazatelje o zdravstvenoj zaštiti Roma;**
- stalno unapređenje indikatora za praćenje svih dimenzija zdravstvene zaštite i**
- razvoj i primenu održivog sistema za kontinuirano, sistematsko praćenje, putem seta precizno definisanih pokazatelja za ostvarivanje ciljeva zdravstvene politike i ostvarivanja prava na kvalitetnu zdravstvenu zaštitu;**

Hvala na pažnji!

Dušica Radovanović, Vesna Marjanović, Doljevac

